

Tom *Fin de siècle odnaleziony. Mozaika przełomu wieków* to próba nowego spojrzenia na sztukę przełomu XIX i XX wieku.

Dotychczasowe badania sztuki tego okresu ograniczały się do analizy i oceny artystycznego poziomu prac stworzonych między 1880 a 1914 rokiem. Przez długi czas wielu przejawom twórczości tego okresu (np. fotografii czy sztuce popularnej) odmawiano artystycznych walorów, co znacznie zawężyło horyzonty badawcze. W ciągu ostatnich kilku dekad pole badań nad fin de siècle'em uległo rozszerzeniu, a ich metodologia wzbogaciła się o nowe narzędzia. Stąd autorzy tekstów zawartych w tomie odstąpili od wartościowania dzieł, zwracając się ku zjawiskom kulturowym i społecznym towarzyszącym temu specyficznemu przełomowi. Omawiali zagadnienia formacji intelektualnej twórców, w tym działających na obrzeżach środowisk artystycznych (Julia C. Reuckl, *Between dilettantism and independent art – The situation of women at the Vienna School of Arts and Crafts exemplified by the case of Adele von Stark*; Andrzej Szczerski, *Esperanto and the national style c. 1900*; Radosław Okulicz-Kozaryn, *Samowyzwieszenie i strącenie w śmiech. Wędrownka ducha myśli Bolesława Biegasa i Mistrz Kłębek Henryka Piątkowskiego*), różnice postaw ideowych między internacjonalizmem/kosmopolityzmem a wernakularyzmem (Dorota Seweryn-Puchalska, *„Miejski zapach ludzki! Znienawidzona rzecz!” Kolonie artystyczne – w poszukiwaniu Heimatu*; Piotr Kibort, *Między metropolią a prowincją. Tradycjonalizm i modernizm w projektach architekta Jarosława Wojciechowskiego*; Renata Piątkowska, *„Otworzyć nowe niebo”. Artysty i żydowska nowoczesność w Polsce*). Analizowali postawy artystyczne rozpięte między społecznym zaangażowaniem a estetyzmem, takie pojęcia, jak synestezja sztuk, pankreacjonizm czy panestetyzm, wreszcie poszukiwania nowych form życia duchowego (Jeremy Musson, *“Snatched from Time’s effacement”: Sargent’s portrait of the Sitwells and the embers of aristocratic life*; Erik Buelinckx,

Henry van de Velde’s use of the concept of art nouveau in his early writings; Piotr Kopszak, *Metafory życia konsekrowanego około 1900 roku*).

W tomie są prezentowane rozmaite perspektywy badawcze wynikające z najnowszych badań, co prowadzi do weryfikacji i poszerzenia dotychczasowego obrazu *belle époque*. Zawiera on studia nad twórczością artystów, traktowanych niegdyś marginalnie lub z różnych względów niedocenionych (Anne Marie ten Bokum, *Art Nouveau ladies at work: rediscovered women artists in the collection of Design museum Gent*; Agnieszka Salamon-Radecka, *Zapomniany wielkopolski artysta Jan Kazimierz Mycielski (1864–1913) i początki polskiej grafiki artystycznej*; Aleksandra Kasprzak, *Zjawisko polskich szkół historyzujących wytwarzanych dla kolekcjonerów*). Zostały podjęte kwestie odrębności i wspólnoty kolejnych secesji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Arlene Peukert, *Hidden treasures rediscovered – the Bigot Pavilion in the collection of the Museum of Applied Arts Budapest*; Anna Gawarecka, *Świat w chorobliwych barwach malowany. O czeskich powrotach do fin de siècle’u*; Oleksandr Overchuk, *Witraż świecki we Lwowie na początku XX wieku. Przeoczona perła*) i Europy Północnej (Marta Rachlewicz, *Between Art, Craft and Industry. Porcelain techniques of Fanny Garde and Effie Hegermann-Lindenchrone*), a także recepcji tych ruchów poza naszym kontynentem (Aneta Pawłowska, *Czy istnieje południowoafrykańska belle époque?*).

Tom jest pokłosiem konferencji, która odbyła się w Muzeum Narodowym w Warszawie w dniach 25–27 lutego 2014 roku. Towarzyszyła ona europejskiemu spotkaniu plenarnemu konsorcjum Partage Plus (www.partage-plus.eu). Projekt digitalizacji dzieł sztuki z okresu *art nouveau* w zamyśle organizatorów miał na celu przede wszystkim udostępnienie ich w cyfrowej formie naukowcom i miłośnikom sztuki powstałej około 1900 roku. Zainteresowanie projektem przerosło wcześniejsze oczekiwania i zaowocowało szeregiem prac badawczych dale-

ko wykraczających poza wstępne plany przedstawicieli konsorcjum. Oprócz konferencji w Warszawie odbyły się inne konferencje związane z projektem. Biblioteca Nazionale Centrale w Rzymie 21 marca 2013 roku zorganizowała konferencję *Il nuovo gusto borghese*, a w dniach 13–14 lutego 2014 roku w Brukseli odbyła się konferencja *Art Nouveau Revisited – Trends and Peculiarities* zorganizowana przez KIK-IRPA (Royal Institute for Cultural Heritage).

Studia prowadzone w ramach projektu Partage Plus pozwoliły na analizy licznej grupy dzieł sztuki dotychczas niecharakteryzowanych w tak szerokiej panoramie kontekstów kulturowych. Rozszerzenie zakresu rozpoznanych dzieł umożliwiło zmianę odbioru i oceny funkcjonowania sztuki powstałej około 1900 roku w muzealnych kolekcjach, do tej pory badanych jedynie w ujęciach monograficznych, historycznych lub ikonograficznych.

Piotr Kopszak